

6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Çerçevesinde Endüstriyel Tasarımların Tescil Yolu İle Korunması

Erkut ERYAYAR¹

Özet

Ülkemizde 27 Haziran 1995 tarihli ve 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması ile ilgili KhK ile başlayan tasarımların tescil yolu ile korunması, Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girmesinden 21 yıl sonra, 22.12.2016 tarihli 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu ile son halini alarak uygulamaya girmiştir. Bir endüstriyel tasarımın hukuki olarak korunabilmesi için tescil edilmesi, tescille korunabilmesi için de bir tanıma ve kanunla belirtilen şartlara uyması gerekmektedir. Kanun ile belirlenen "Tasarım", "Ürün", "Birleşik Ürün", "Yenilik", "Ayrırt edici Nitelik" gibi tanım ve kavramların irdeleneceği bu çalışmada, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu çerçevesinde, değişiklik gösteren tanımlar ve tasarımların tescil şartları üzerinde durulacak ve daha önce yürürlükte olan 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması ile ilgili KhK ile aralarında yer alan farklılıklar, tasarım meslek disiplini çerçevesinde ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sınai Mülkiyet, Tasarım, Tasarım Hukuku, Endüstriyel Tasarım Tescili

Protection of Industrial Designs by Registration¹ under Industrial Property Law No. 6769

Abstract

The protection of the designs by registration, which started on 27 June 1995 with Decree Law No.554 pertaining to the Protection of Industrial Designs, has been put into practice with the finalization of the Industrial Property Law No. 6769 dated 22.12.2016, 21 years after the Decree Law. In order for an industrial design to be legally protected, it is required to be registered, and for being registered, it is required to abide legal definitions and requirements. In this study, the definition and concepts such as "Design", "Product", "Complex Product", "Innovation", "Distinctive Character" determined by the Law will be examined and the definitions and registration terms of designs which has changed with the Industrial Property Law No. 6769 will be emphasized. The differences between them and the Decree Law No.554 pertaining to the Protection of Industrial Designs will be presented within the framework of professional design discipline.

Keywords: Industrial Property, Design, Design Law, Industrial Design Registration

---

¹ Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, erkut.eryayar@marmara.edu.tr

GİRİŞ

Günümüzde, ülkelerin gelişmişlik göstergeleri arasında Fikri ve sınai haklar ile bu hakların korunma seviyesi önemli bir yere sahiptir. Sınai haklar, sahibine fikri çabalarının sonucu olarak ortaya çıkan çalışmaları için verilen bir ödüllendirme ve teşvik aracı olmanın yanı sıra toplumun da bu çalışmalardan fayda sağlamasına imkan veren, iki tarafın çıkarları arasında denge kurmayı amaçlayan bir sistemdir. Endüstriyel tasarım tescili, endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesnenin tümünün veya bir parçasının üzerindeki süslemenin koruma altına alınarak tasarım sahibine devlet tarafından ürünü üzerinde belirli bir süre tekel hakkı vermesidir. Bu sayede tasarım sahibi yeni tasarımlar için teşvik edilmekte, tasarımların sanayiye uygulanması ile teknik ve sosyal ilerlemenin gelişmesi sağlanmaktadır. Korumanın bir diğer çıktısı, yaratıcılığın ve yeniliğin teşvik edilmesi yoluyla bu alandaki rekabet ortamının oluşmasını sağlayarak ekonomik ve toplumsal gelişmeyi tetiklemesidir. Koruma süresi biten tasarımlar toplumun malı olmakta ve gelişmekte olan ülkeler tarafından transfer edilerek kullanımına sokulabilmektedir. Türkiye’de 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu’nun yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle, 27.06.1995 tarihinde çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnameler yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni yürürlüğe giren Sınai Mülkiyet Kanunu; marka, coğrafi işaret, tasarım, patent, faydalı model ve geleneksel ürün adlarına ilişkin başvuruları, tescili, tescil sonrası işlemleri ile bu tür hakların ihlaline dair hukuki ve cezai yaptırımları düzenlemektedir. Türkiye’deki sınai mülkiyet haklarına ilişkin düzenlemeleri bir araya toplayan Sınai Mülkiyet Kanunu ile beraber önceden yürürlükte olan pek çok tanım, koruma şartı ve uygulama esasında değişiklik ve yenilik yapılmıştır.

Bu bildiriye 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu çerçevesinde, değişiklik gösteren “Tasarım Koruması ile ilgili temel tanımlar ve tasarımların tescil şartları üzerinde durulacak ve daha önce yürürlükte olan 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması ile ilgili KhK ile aralarında yer alan temel farklılıklar, tasarım meslek disiplini çerçevesinde irdelenecektir.

1. Tasarım ve Endüstriyel Tasarım Kavramları

6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu ile gelen yenilikler incelenmeye başlamadan önce Tasarım ve Endüstriyel Tasarım kavramlarını Meslek disiplini çerçevesinde tanımlamak gerekmektedir. “Tasarım nedir” sorusuna, değişik disiplin ve çevreler farklı cevaplar vermişlerdir. Bir eskiz ya da plan yaparak bir şeyin formu üzerinde çalışmak, Belirli bir amaç, konum ya da etki için çalışmak, Görsel bir formu oluşturan elemanların hem üretim süreci hem de sonucu, Kullanıcı ihtiyaçlarını anlamak ve sorun çözümü için oluşturulan çalışma alanı, Bir işi çözmek için plan yapmak, Dekoratif ya da artistik çalışma, Önceden var olmayan yeni ve yararlı şeyler meydana getirmeyi içeren yaratıcı bir etkinlik (Hasdoğan, 1996: 23) İnsan yapımı nesnelere değişimi

başlatmak, İki ya da üç boyutlu bir ürünün dış görünüm özelliklerini ifade eden bir kavram (Suluk, 2003: 37).

Dilimizde, tasarım kelime anlamı olarak; “bir şeyin biçimini kafada oluşturma işi ve bu yolla oluşturulmuş biçim” olarak yer almaktadır (Püsküllüoğlu, 2002: 1460). Tasarlamak eylemi ise; “bir şeyi zihinde canlandırarak, biçimlendirerek hazırlamak, zihinde oluşturmak, düşünmek” olarak tanımlanmaktadır. (Püsküllüoğlu, 2002: 1460). 554 Sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girmesine kadar Türk tasarım hukukunda “tasarım” ifadesinin yerine Alman ve İsviçre hukuklarının etkisi altında “model” ve “resim” sözcükleri kullanılmıştır. Kullanılan model ifadesi üç boyutu, resim ifadesi ise iki boyutu tanımlamaktadır (Tekinalp, 2005: 616).

Amerikan Endüstriyel Tasarımcılar Topluluğu IDSA (Industrial Designers Society of America) endüstriyel tasarımı; “Kullanıcı ve üreticinin karşılıklı yararını gözeterek ürünlerin işlev, fayda ve görünümünü optimize edecek şekilde yeni ürün fikirleri yaratmaya yönelik profesyonel bir etkinlik” olarak tanımlamıştır.

Uluslararası Endüstriyel Tasarım Dernekleri Konseyi ICSID (The International Council of Societies of Industrial Design) endüstriyel tasarımı, “Amacı objelerin, süreçlerin, hizmetlerin ve bunların hayat döngüleri içindeki sistemlerinin çok yönlü niteliklerini belirlemek ve ortaya çıkarmak olan yaratıcı bir etkinliktir. Bu nedenle tasarım, teknolojilerin yenilikçi bir biçimde insan için kullanılmasında, kültürel ve ekonomik alışverişte merkezi bir faktördür” olarak tanımlamaktadır.

Dünya Fikri Haklar Organizasyonu WIPO (World Intellectual Property Organisation) endüstriyel tasarımı; endüstri veya elle üretilen ürünün süslemesi ya da estetik görünüşü olarak tanımlamaktadır.

Türk hukukunda endüstriyel tasarım konusunda yapılan ilk tanım, 1965 tarihli sınai resim ve modeller konusunda hazırlanan kanun tasarısında yer almıştır. Bu tasarıya göre sınai resim; “Sanayi ve küçük san’at mamulünün imal ve istihsalı için tip hizmetini görebilecek mahiyette olan ve tertibi dış şekli tezyinatı veya manzarası itibariyle tefrik ve temyize elverişli bulunan cisimler bu kanuna göre sınai resim addolunur. Ticari bir maksatla eşya üzerine yapılacak tezyinat için tip hizmetini görebilecek mahiyette ve el, makine, kimyevi bir usul veya vasıtalar mezcedilerek herhangi bir mamulün tazyininde kullanılabilir olan çizgi ve renklerin herhangi bir terkip veya tertibi itibariyle tefrik ve temyize elverişli bulunan satırlar bu kanuna göre sınai resim addolunur.” şeklinde tanımlanmıştır (Bilgin, 2006: 4).

2. 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu ile gelen temel yenilikler

6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında söylenebilecek ilk temel değişiklik kanunun adı ile ilgilidir.

Sınai Mülkiyet Kanununun “Tasarım” Kitabı ile getirilen düzenlemelerle, uygulamada karşılaşılan sorunlara çözüm getirilmesi ve Avrupa Birliği düzenlemeleri ile taraf olduğumuz uluslararası anlaşmalara, özellikle Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline İlişkin Lahey Anlaşmasının Cenevre Metnine tam uyumun sağlanması ve düzenlemede, işlemlerin kullanıcı ihtiyaçlarına uygun olarak basit, hızlı ve en az bürokrasi ile sonuçlandırılması için mevzuatın sistematik, açık ve anlaşılır hale getirilmesi amaçlanmıştır.

Gerek 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanununun 55. Maddesi 2. Bendinde, gerekse yürürlükten kalkan 554 sayılı KhK'nın 3. Maddesinde tasarımın uygulandığı ürün; "...endüstriyel yolla veya elle üretilen..." olarak tanımlanmıştır. Bu tanım sadece endüstriyel ürünlere ait tasarımların değil, aynı zamanda endüstriyel olmayan, örneğin bir zanaatkarın ortaya koyduğu ürünlere ait tasarımların da koruma kapsamına alındığını göstermesine rağmen yürürlükten kalkan 554 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin başlığında sadece “Endüstriyel Tasarım” kavramına yer verildiği görülmektedir.

6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanununda, tasarımlara ayrılan üçüncü kitap, “endüstriyel tasarım” yerine, “Tasarım” olarak adlandırılmıştır. Yapılan uygulama ile beraber, mevcut tanımlar doğrultusunda korumanın kapsamının genişliğini göstermesi bakımından Sınai Mülkiyet Kanununun “Tasarım” Kitabı olarak adlandırılması son derece doğru olmuştur.

3. Tasarım Tanımı

6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu ile beraber gelen değişikliklerden bir diğeri tasarımın tanımıdır.

Türk Patent Kurumu yayımlamış olduğu “Sınai Mülkiyet Kanun Tasarısı Taslağı Genel Gerekeç Ve Madde Gerekeçleri” (www.turkpatent.gov.tr) isimli yayınında Tasarımı, ürünlerin işlevselliğini ve estetik değerini artırmaya yönelik çalışmaları kapsayan sürecin ortaya çıkardığı bir sonuç olarak nitelendirmiştir. Sınai mülkiyet hakkı olarak tasarım korumasının sınırlarını çizebilmek ve sağlanan haklarla hangi unsurların korunacağını belirlemek için bir tanım yapılması zorunlu olduğunu belirterek, bu tanımlamada, ürünün işlevini dışarıda bırakan bir sınır çizilmesi gerektiğini ifade eder. Bunu sağlamak üzere tasarım tanımında, ürünün estetik unsurlarını ön plana çıkaran ve görünümünü yansıtabilecek özellikler “çizgi, şekil, biçim, renk, malzeme veya yüzey dokusu gibi özellikler...” olarak sıralanmış ve bu özellikler için bir sınırlama getirilmeyerek, teknolojinin ve sanayinin gelişmesine bağlı olarak

ileride ortaya çıkabilecek farklı özelliklerin de kapsanması hedeflendiğini söylemiştir.

Bu görüşler doğrultusunda hazırlanarak yürürlüğe giren 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanununda Tasarım; Ürünün tümü veya bir parçasının ya da üzerindeki süslemenin çizgi, şekil, biçim, renk, malzeme veya yüzey dokusu gibi özelliklerinden kaynaklanan **görünümü** olarak ifade edilmiştir.

Yürürlükten kaldırılan 554 sayılı KHK'de Tasarım kavramı; bir ürünün tümü, veya bir parçası veya üzerindeki süslemenin, çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyuları ile algılanan çeşitli unsur veya özelliklerinin oluşturduğu **bütünü**, olarak ifade edilmiştir.

554 sayılı KHK'de yer alan tasarım tanımında "görünüm" ifadesi kullanılmamış bunun yerine iki kavram üzerinde durulmuştur. Bu kavramlar; İnsan duyuları ile algılanan çeşitli unsur ve özellikler ile bu özelliklerinin oluşturduğu bütündür.

Görüldüğü üzere 554 sayılı KHK bir tasarımın ayırt edici niteliğinin, salt görünümü üzerinden değil, kullanıcı üzerinde oluşturduğu bütüncül algı üzerinden yapılması gerektiğini ortaya koyarken, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu ile beraber nitelik saptamasında derece görünüm ile sınırlandırılarak aşağıya inmiştir.

4. Bileşik ürünün parçalarının koruma şartları

6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanununda birleşik ürünü oluşturan parçalar için de tasarım koruması öngörülmüş olduğundan birleşik ürün için bir tanım yapılmıştır. Yapılan tanımda birleşik ürün için, birden fazla parçadan oluşması ve bu parçaların birbirine monte edilmek suretiyle bir ürün oluşturması gerekliliği vurgulanmıştır.

MADDE 56 da tasarımın koruma şartlarından olan “yenilik” ve “ayırt edicilik” kriterleri tanımlanmıştır. Maddenin ikinci ve üçüncü fıkrasında, birleşik ürünü oluşturan parçaların hangi şartlarda korumadan yararlanacağı hususu düzenlenmiş ve “normal kullanım” kavramı açıklanmıştır. Birleşik ürüne ait her bir parça, korumadan ayrı ayrı yararlanabilmektedir. Ancak, birleşik ürün tanımında da belirtildiği üzere ürüne sökülüp takılma yolu ile birleşen parçaların sadece normal kullanımı esnasında görünebilen kısımları koruma altına alınmaktadır. Buna göre; Parça, birleşik ürüne takıldığında, normal kullanımında görünür durumda olmalı ve Parçanın görünür durumda olan özellikleri, yenilik ve ayırt edici nitelik şartlarını karşılamalıdır. Bu maddede yer alan normal kullanım; bakım, servis veya onarım işleri hariç olmak üzere, son kullanıcı tarafından kullanımı ifade eder.

554 sayılı KHK'nın, görünmeyen tasarımların korunması ile ilgili herhangi bir düzenleme getirmemiş olması, uygulamada ciddi sıkıntılar çıkartmıştır.

Bileşik ürünlerin korunmasının kapsamı altında ürünün normal kullanımında görünür durumda olması gereği, özellikle hükümsüzlük davalarında son derece yol gösterici olacaktır. Bununla beraber mevcut uygulama, özellikle kesit özellikleri ile ön plana çıkan profiller ya da mobilya iskeletleri gibi normal kullanımda görünür olmayan ürünlerin tasarımlarının koruma kapsamı sorularına mevcut düzenleme hala cevap verememektedir.

5. Yenilik ve Ayırt edici nitelik değerlendirmesi

6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu MADDE 56 ya göre Bir tasarımın aynı; Tescilli tasarım için başvuru veya rüçhan tarihinden önce, Tescilsiz tasarım için ise tasarımın kamuya ilk sunulduğu tarihten önce, dünyanın herhangi bir yerinde kamuya sunulmamış ise o tasarım yeni kabul edileceği bildirilmiştir. Kanuna göre Tasarımlar sadece küçük ayrıntılarda farklılık gösteriyorsa aynı kabul edilmektedir. Değerlendirmede, Bir tasarımın bilgilendirilmiş kullanıcı üzerinde bıraktığı genel izlenimin kamuya sunulmuş herhangi bir tasarımın aynı kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenimden **farklı** ise bu tasarımın ayırt edici niteliğe sahip olduğu kabul edileceği yer almaktadır. Ayırt edici niteliğin değerlendirilmesinde, tasarımcının tasarımı geliştirmede sahip olduğu seçenek özgürlüğünün derecesi dikkate alınır bilgisi de yer almaktadır.

554 sayılı KHK Madde 7 de ise “Bir tasarımın ayırt edici niteliğe sahip olması; bu tasarımın bilgilendirilmiş kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenim ile ikinci fıkrada belirtilen herhangi bir tasarımın böyle bir kullanıcıda yarattığı genel izlenim arasında **belirgin bir farklılık olması** anlamındadır” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımında yer alan **belirgin farklılık** ibaresi, Sınai Mülkiyet Kanunu ile beraber **farklılık** olarak değiştirilmiştir.

554 sayılı KHK Madde 7 de yer alan “Ayırt edici niteliğin değerlendirilmesinde, birbirleri ile kıyaslanan tasarımların ilke olarak farklılıklarından çok ortak özelliklerinin değerlendirilmesine ağırlık verilir” açıklamasının 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanununda yer almadığı da görülmektedir.

6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu ile beraber ayırt edici nitelik kriterlerinin değerlendirilmesinin derecesinin aşağıya çekildiği, değerlendirmeye yol gösteren açıklamaların ise tanımdan çıkarıldığı görülmektedir.

6. Tescilsiz Tasarımlar

6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanununda Tasarım; “bu Kanun hükümleri uyarınca tescil edilmiş olması hâlinde tescilli, ilk kez Türkiye’de kamuya sunulmuş olması hâlinde ise tescilsiz tasarım olarak korunacağı” olarak belirtilmiştir. Kanunun, özellikle tekstil ve hazır giyim gibi hızlı tasarım tüketen sektörleri ilgilendiren “Tescilsiz Tasarım Koruması” kavramını getirmesi, ilgili sektörlerde geliştirilen fikir ve tasarımların Sınai Mülkiyet

Kanunu çerçevesi kapsamında korunmasını sağlaması bakımından son derece önemlidir.

SONUÇ

Tasarımcılar bakımından tasarım kavramı, birçok aktiviteyi kapsayacak kadar geniş bir anlama sahiptir. Tasarım kavramı ile bir ürünün sadece görünüm özellikleri ifade edilmez. Bunun yanında ürünün yapısı, işlevi, dayanıklılığı çalışma kolaylığı, güvenliği, ergonomisi ve çevreyle etkileşimi gibi birçok anlam ifade eder. 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanununda yer alan tasarım tanımının, tasarımın bir disiplin olarak kapsadığı kavramları yansıtmadığı, hatta yürürlükten kaldırılan 554 sayılı KHK gerisinde kaldığı görülmektedir.

Bununla beraber Özellikle tekstil gibi hızlı tasarım tüketen sektörleri ilgilendiren “Tescilsiz Tasarım Koruması” kavramını getirmesi ve normal kullanımda görünmeyen birleşik ürünlerin tasarım korumasına ait oluşan gri bölgeyi aydınlatması açısından önemli bir boşluğu doldurduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

- 10 Ocak 2017 tarih ve 29944 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu – www.resmigazete.gov.tr
- 27 Haziran 1995 tarih ve 22326 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname - www.resmigazete.gov.tr
- Bilgin, A., (2006) Endüstriyel Tasarım Hakkı ve Tazminat Davaları, Vedat Kitapçılık, İstanbul
- Hasdoğan, G., (1996) Tasarımda evrenselleşme, Bildiri kitabı, Yem Yayınları, İstanbul
- Kotkut, F., Hasdoğan, G., Evyapan, N., (2006), “Endüstriyel Tasarımların Korunmasında Türkiye Deneyimi ve Yeni Ulusal Düzenleme için bir Çerçeve Önerisi” III. Ulusal Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı: Türkiye’de Tasarımı Tartışmak, İstanbul Teknik Üniversitesi
- Püsküllüoğlu, A., (2002), Türkçe Sözlük. Dördüncü Basım, Doğan Kitapçılık, İstanbul
- Tekinalp, Ü., (2005) Fikri Mülkiyet Hukuku, Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti, İstanbul
- Suluk C., (2003) Tasarım Hukuku, Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş. Ankara
- Suluk C., (2009) Tasarım Kanunu Tasarısı Taslağı Üzerine Düşünceler”, 4. Ulusal Tasarım Kongresi; Tasarım veya Kriz, Bildiri Kitabı, 8-9 Ekim 2009, İstanbul İTÜ Yayınları, İstanbul

www.icsid.org

www.idsa.org

www.turkpatent.gov.tr, www.wipo.int